

ΤΕΧΝΗ

ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ:

«Χῶμα τῆς Κύπρου»

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΔΙΑΤΗΡΕΙ ΤΟ «ΕΙΔΟΣ»

Ἡ Ἑλλη Παιονίδου ἀγαπᾷ πολύ αὐτὸν τὸν τόπο. Τόσο, πού στὴν ἀρχή, ξεφυλλίζοντας τὸ νέο τῆς ποιητικὸ βιβλίο «ΧΩΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ», μπορεῖ καὶ νὰ τὴν παρεξηγήσεις: «Ἀμπελοχώρι τῆς Κύπρου» — «Πεύκο τῆς Κύπρου» — «Ἀμπέλι τῆς Κύπρου» — «Συκιά τῆς Κύπρου» — «Κυπαρίσι τῆς Κύπρου» — «Χαρουπιὰ τῆς Κύπρου» — «Λεμονιά τῆς Κύπρου» — «Μυρτιά τῆς Κύπρου». Μὰ τί γίνεται λοιπόν; — ἀναρωτιέσαι. Ποιητικὸ βιβλίο εἶναι αὐτὸ ἢ διβιβλίο... φυτολογία; Ἄλλὰ ἀπὸ τοὺς πρώτους στίχους, θὰ σὲ κερδίσει. Κάτι περισσότερο: Θὰ σὲ πείσει πὼς καὶ στὸν μικρὸ τοῦτο τόπο, ὅπου τὰ «πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα» καὶ ἡ «αισθητικὴ ἀγωγή» κατάντησαν νὰ εἶναι συνώνυμα τοῦ «Μάννιξ» καὶ τῆς «Μαγᾶλης Κοιλιάδας», ἡ ποίηση μπορεῖ ἀκόμα νὰ δεθεῖ μὲ τὴ συνείδηση, τὸν ρυθμὸ καὶ τὴν ἀναπνοή.

Μιὰ συνείδηση ἱστορικὴ, πού, κι' ὅταν τραγουδᾷ τὸ «Χῶμα τῆς Κύπρου» — τὸ πρώτο ποίημα τοῦ βιβλίου — ξέρεῖ νὰ βρεῖ τὸν δρόμο τῆς μέσας ἀπὸ εἰρήνη βενετσιάνικα, γραφεῖς ἀραδικῆς καὶ τάφους ἀνώνυμους... Μιὰ συνείδηση θαθεῖα ἀνθρώπινη, τόσο πού νὰ σηματοῖνε τὴν «πονητικὴ ἀπαλᾶμη» τῶν φύλλων μιᾶς συκίας, τὸ στραφάλλισμα πού χαρίζουν «τρεῖς κάμποι ἰδρώτα στὰ ἄπαντα χεῖλιά», τὴν ἀνίστη μάχη ἀνάμεσα στὸ χωριὸ καὶ τὸν Δράκο τοῦ μπετόν... Μιὰ συνείδηση δημοκρατικὴ, πανελλήνια, πού νοιώθει τὴν ἀνάγκη ν' ἀπαντᾷ στὸ «γραμμὰ φυλακισμένου ποιητῆ», μὲ τὴν ἴδια ἐκείνη ἀγωνία πού ἔκανε τὸν Παλαμά — πρὶν σαράντα τόσα χρόνια — νὰ ἐντρέπεται γιὰ τὴ ζέστα του καὶ τὴν ἀνθρωπιὰ του.

Ἀλλὰ ἡ ποίηση — μάλις προχθὲς μᾶς τὸ θυμισε ὁ Σεφέρης — εἶναι ἓνα εἶδος πού χάνεται «μαζὶ μὲ τὴν τέχνη τῶν μαστῶρων»... Καὶ εἶναι, πραγματικὰ, ὁ ρυθμὸς «μιά ἀναπνοή, δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία». Ἡ Ε.Π., μὲ τὴν ποιητικὴ τῆς παρουσίας, συμβάλλει ὥστε νὰ μὴ «χαθεῖ τὸ εἶδος». Καὶ νὰ εἶναι ἡ ποίηση «ρυθμὸς καὶ ἀναπνοή». Μερικοὶ στίχοι τῆς, μού ἔδωσαν (ὅς μου συγχωρεθεῖ ὁ παροϊαλισμὸς) μιὰ γεύση Θεοῦ. Στὸ ἸΕ' Εἰδύλλιο, ἡ «Ἀρσιμὸν» ἡ κόρη τῆς Βερενίκης, τιμᾷ τὸν Ἄδωνι μὲ «κάθε τι καλὸ»: «Ὅσες ὀπῶρες ἔγινον στὰ δέντρα, εἶναι κοντὰ του / καὶ δροσερὰ ἄνθη σ' ἀργυρὰ πανέρινα φωτισμένα / καὶ χρυσομένα ἀλάσαστρα μὲ μύρα ἀπ' τὴ Συρία»...

Στὸν δικὸ τῆς Ἄδωνι, ἡ Ἑλλη Παιονίδου θὰ κινήσει μιὰ Ἀφροδίτη πολὺ ἀνθρώπινη, πολὺ οἰκεία:

«Ἄναψα τὴ φωτιά κι' ἔβαλα στὸ πανέρι σῦκα (καὶ κάστανα καὶ κάθονα νὰ κοιτῶ τὸν δρόμο. Κι' ὁ δρόμος ἦταν ἴσιος καὶ μακρὸς ὡς τὴν νοσταλγία τῶν παιδικῶν χρόνων. Ἔλα, ὅμως, θὰ σοῦ φέρω ζεστὸ καφέ καὶ (ταιγάρω, καὶ ὅτι ἄλλο ξεγελᾷ τὴ σιωπή. Ἴσως κι' ἓνα βιβλίο, ἢ μιὰ Τζοκόντα.

Μέσα στὴ «δυσκαμψία» πού μᾶς χαρίζει μιὰ ἀνελέητη καθημερινότητα, εἶχα καιρὸ — ὁμολογῶ — νὰ διαβάσω στίχους τόσο τρυφεροὺς ὡς τὸν παραπάνω. Στίχους πού νὰ μελετοῦν τὰ μικρὰ σχέδια καὶ τὶς μικρὲς μέρες μας καὶ τὴν εὐαίσθησία τῆς ἀφῆς μας, «ὅπως μελετᾷ ὁ μαθητὴς ἓνα ἔγγραφο ἢ μιὰ κόμικα»:

Κάθομαι καὶ μετρῶ τὰ σημεῖα ἐπαφῆς μας τὰ χαλκίκα, τὴν ἄμμο, τοὺς πόρους μου. Ζάπλωσα στὸ μαλακὸ χῶμα καὶ σοῦπα: —Θέλω ἓνα γιῶ γιὰ νὰ γλυκάνει τὸ στήθος (μου). Ζάπλωσα κάτω ἀπὸ τὴν καρυδιὰ καὶ σοῦπα: —Θέλω ἓνα πέπλο νὰ καλύψω τὴ σκιά σου.

Ἔνα σύννεφο βιολετί

Ἡ ἀκφραστικὴ λεπτότητα πού σφραγίζει τὴν ποίηση τῆς Ε.Π. διατηρεῖται καὶ ὅταν, μὲ ἀφετηρία ἐπὶ ἀλλήλα ἐπίπεδα ἱστορικῆς καὶ κοινωνικῆς πείρας, ἐπιχειρεῖται διεξέλιξη στὶς ρίζες — ἐκεῖ ὅπου καταγράφεται ἡ κοινωνικὴ πράξη. Ἡ μοναδικότητα τοῦ ποιητῆ (ἢ ἀντίληψη ὅτι ἡ ποιητικὴ λειτουργία εἶναι κάτι τὸ ξεχωριστό, ἔξω ἀπὸ

τὴν κοινὴ ἀνθρώπινη μοῖρα), εἶναι, βέβαια, μῦθος. Αὐτὸ δὲν διαφεύγει, φυσικὰ, ἀπὸ τὴν Ἑλλη Παιονίδου. Ἄλλο τόσο ὅμως, δὲν τῆς διαφεύγει ὅτι, στὶς καταστάσεις αὐτές, τὸ συγκινησιακὸ ρίγος δὲν περνᾷ πιά ἀπὸ ἐκείνη τὴ γνώριμὴ μας ποίηση—εὐκολία, ποίηση—συνθηματολόγηση. Πὼς ν' ἀπαντήσεις σ' ἡ μ ε ρ α στὸν «φυλακισμένον ποιητῆ» μὲ ἐκείνη τὴν ἐξ ὀρισμοῦ ὑμνητικὴ, ὅταν ἡ ἐλευθερία — ἐ κ σ τ α τ ι κ ῆ μ ε γ ἄ λ η ὀ ρ φ ἄ ν ι α — ἀναζητεῖ (καὶ δὲν βρίσκει) τὴ «σιδερένια αἰχμὴ ἀπ' τὸ δόρυ μας», ὅταν διαμελίζουν τὸ ἀνθρώπινο σῶμα «πάνω σὲ τοῦτο τὸ κρεβάτι, τοῦ Προκρούστη», ὅταν τὸ «μοναδικὸ μάτι τοῦ τουρίστα Κύκλωπος» σημειώνει κάθε τόσο: «Πὼς ἄλλαξε αὐτὸ τὸ παιδί;»...

Ἀλλὰ ἡ Ἑλλη Παιονίδου κατέχει τὰ μυστικὰ τῆς δουλειᾶς τῆς. Μὲ εἰκόνας πού δὲν εἰκονογραφοῦν τὸ ποίημα, ἀλλὰ τὸ πραγματῶνουν μέσα στὴν περιοχὴ τῆς διακριτικῆς μαρτυρίας, τῆς ἀπέραντης ἀγάπης πρὸς τὸν δοκιμαζόμενον ἄνθρωπο, βρίσκει τρόπο ν' ἀπαντᾷ στὸν «φυλακισμένον ποιητῆ»: Μ' ἐκεῖνο τὸ ἴδιο «βιολετὶ σύννεφο» πού εἶδαν, μέσα ἀπὸ τετράγωνα κομμάτια σκοταδιοῦ, ὁ Ρίτσος ἢ ἡ «Μαρίνα». Μὲ μιὰ βροχὴ ἀκίνδυνη ἴσως, ἀλλὰ πού εἶναι, παράλληλα, «τ ὕ ψ η» — τύχη γιὰ τὴν «αὐτάρκεια» καὶ τὴν «ἀνίσα» μας. Μὲ τὴν ἐπιμονὴ μιᾶς μνήμης πού βεβαιώνει — κι' ἄς γάμισον οἱ γύρω μας πλατεῖες μὲ «κουτόχοντρα ἐκμαγεία» πού μᾶς περιγελοῦν... — ὅτι κάποτε πολεμήσαμε, «τότε πού ἡ γῆ εἶχε ἀκόμα μιὰ ὑπόστασι, ἦταν χῶμα, νερὸ καὶ ζωή»:

Κρῶνω, καὶ μὲ κοιτᾷς μὲ μάτια γιάλινα. Μπῆκες ἀνάμεσα στὴν καλὴ φωτιά καὶ στὸν (καλὸ ὕπνο καὶ γέμισες κελαδήματα πουλῶν παραξε- (νῶν) τις νύχτες μου καὶ τ' ἄδεια δωμάτια. Δὲν μπορῶ νὰ δακρῶσω. Ὅταν δειλιά ἀκίνδυνη, ὡς τὴ βροχή. Ἄσφυκτιῶ, πλημμυρισμένη ὄργη καὶ ποίηση μὰ ἐοῦ προχώρησες σ' ἓνα ἀδιέξοδο ἀπὸ (φῶς. Καὶ μ' ἀφήνεις νὰ ψάχνω γιὰ τις γυμνές (ῶρες μέσα στὴ στάχτη καὶ στὴ σιωπή.

Ἡ καρδιὰ τοῦ ψαριοῦ

Ἐπίπεδο ποιότητας θὰ σοῦ δώσει, ἡ ποιήτρια κι' ὅταν ἀποφασίσει νὰ ξαναγράψει τὸν μῦθο τοῦ Μινώταυρου ἢ ὅταν θέμα τῆς εἶναι κάποιος κάβος τοῦ Μπρίντζι... Πόσα μπορεῖ νὰ σοῦ ἀφηγηθεῖ ἓνα «Ἐρημο πλοῖο», ὅταν ἡ πλώρη του «δ. ο. υ. τ. η. γ. μ. ἔ. ν. σ. ε. κ. α. ρ. δ. ι. α. ψ. α. ρ. ι. ο. / π. ο. ὕ. σ. π. α. ρ. τ. α. ρ. ἄ. ἀ. π. ὅ. ἔ. λ. λ. ε. ι. ψ. η. ὀ. ἔ. ρ. ὕ. ὀ. γ. ὀ. ν. ο.», συλλογατᾷ «τρία σὺν τρία ὀνεϊρα»; Λίγα μέτρα μακριὰ του, εἶναι «μιά μονότονα τοῦ Γκρέκο χωρὶς χιτῶνα / σταυρωμένη στὴν καρέκλα τοῦ λιμανιοῦ». Καὶ εἶναι ὁ Μπαρμπάτσι Γιάννης πού σοῦ λέει γιὰ τὸ παιδί πού ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Ρόδο. Καί, βορειότερα, εἶναι ἡ Ρώμη — μιὰ Ρώμη πού κοροϊδεύει τὸ Κολοσσαῖο τῆς «πουλῶντας κεφαλὰς τοῦ Κραῖσαρα ἐπὶ πίνιακι / καὶ μπουκαλάκια μὲ βενεδικτίνη»...

Ἡ ποιητικὴ γεύση εἶναι καὶ πάλι στυφή. Παραμένει τέτοια, κι' ὅταν ἡ ποιήτρια ζητεῖ τὴν κάθαρση ἀπὸ τὸ κῆμα, τὸ σύννεφο ἢ τὸ χαρτί: «Πρέπει νὰ χρησιμεύσει, σὲ κάτι αὐτὴ ἡ ποίηση... Τὸ χαρτί ἀποδειχτικῆς ἐννοια θεραπομένη». Οἱ ὅπαδοί τῆς ὑμνητικῆς, ἀσφαλῶς θὰ ἀπογοητευθοῦν. Λεῖπουν οἱ δοξαστικοὶ τόνοι. Καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ σημειώσουν κάποια «ἀποσπασματικὴ πρόβλη κατὰστάσεων»... Ἡ ἀλήθεια, βέβαια, εἶναι ἄλλη: Ὑπάρχει ἡ σ ὕ ν θ ε σ η, φορτισμένη μάλιστα μὲ ἀπροσμέτρητη ἀγάπη γιὰ τὸν Ἄνθρωπο. Ὑπάρχει ἡ σὺλληψη τῆς σύγχρονης ἀπελπισίας, χωρὶς διαχύσεις νεορομαντικῆς. Ὑπάρχει εὐλικρίεια — ἢ «κατ' εὐθείαν ἀρθρωση» τοῦ πρώτου δημιουργικοῦ οἴστρου. Καὶ ὑπάρχει ἡ πίστη ὅτι — μέσα ἀπὸ δρόμους ἀνηφορικοὺς καὶ διεργασίες πολὺπλοκες — ἡ βροχὴ «ἴσως μᾶς φέρε: φέτος καρπὸς... Ναι, ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ὑποβιβάζεται στὴν κατηγορία τῶν ὄντων.

ἀντίτυπο-χορογραφικὴ Στυλιανῆ «Κυπρια-ολόγιον». ἔξοιπρόσε-αγματεία, ἡ περιέ-χεῖα ἀνα-δοξασίες, ἡμένα κα-ὼς ἀναφέ-σημείωμα, γενετήρα-χία καὶ ἀ-κέντρα τῆς

ἡκε γιὰ τὸ τῆριο τοῦ ὡν, ὕστερα καθηγητῆ κ.

θέατρο

αδυσά-λεως

επιτικὸν ἰκα-δλον ὅτι ἀσυνήθιστοι ἡμιθέατρον.

ἐκτέλεση τοῦ «Μπαλέ-χορογραφία ἀκαλούθη-Χατζηδά-αλλοῦς Μά-σολίστ τὸν ὄν ἐπάνωμο-κὸ τὸ θέ-